

- Orhun Kitabelerinde töre kelimesinin, on bir yerde geçmesi ve bunun altısının il yani devlet kelimesi ile birlikte kullanılması Türk kağanlarının adaletin sağlanmasına verdiği önemin bir göstergesidir.

● Orhun Kitabeleri

- II. Kök Türkler Dönemi'nden kalmıştır.
- VIII. yüzyılda **Bilge Kağan**, **Kül Tigin** ve **Tonyukuk** adına dikilmiştir.
- Kitabeler Moğolistan'da bulunmuş, **Danimarkalı dilbilimci W. Thomsen** tarafından okunmuştur.
- Orhun Kitabeleri, Türk tarihine ait bilinen ilk yazılı eser olması açısından önemlidir.
- Türk milletine hitaben yazılan bu yazıtlar Türk millî tarihi ve Türk eğitim tarihi açısından büyük önem taşımaktadır.
- Siyasetname örneği olan Orhun Kitabeleri, Türklerin devlet ve yönetim anlayışı ile ilgili önemli bilgiler içermektedir.
- Kitabelerde halkın ve hükümdarın karşılıklı görevleri belirtilmiştir.

● KAVİMLER GÖÇÜ

- Sosyal bir olay olan göç, bir topluluğun farklı nedenlerle kendi yurdunu terk ederek başka bir yere gitmesi veya yer değiştirmesidir.
- Tarih boyunca Türkler; Çin, Hindistan, Orta Avrupa, Balkanlar, İran, Mezopotamya ve Anadolu'ya değişik sebeplerle pek çok kez göç etmiştir.
- Türkler, göç ettikleri yerlerdeki medeniyetler ile kültürel etkileşim içerisine girmiştir. Türklerin yaptıkları kitlesel göçler; onların yaşam tarzlarına, kültürlerine, inançlarına, dillerine etki etmiştir.
- Bu göçlerden en önemlisi de Hunların parçalanmasının ardından başlayan Kavimler Göçü olmuştur.
- İç karışıklıklar, Çin baskısı gibi sebepler Asya Hun devletini dağılma sürecine getirmiş, bu karışıklıklar sonucu Asya Hun Devleti, kuzey ve güney olmak üzere ikiye ayrılmıştır.

- Kuzey Hun Devleti'nin Çin saldırıları sonrası dağılması ile **Balamir** adlı liderlerinin önderliğindeki Hunlar, 374-375 yıllarında İtil Nehri'ni geçerek Avrupa'ya doğru göç etmeye başlamıştır.
- Hun Türkleri harekete geçtiklerinde, önlerine çıkan ve Romalılarca barbar olarak nitelendirilen kavimleri (Germenler, Ostrogotlar, Vizigotlar gibi) batıya doğru sürükleyerek yerlerinden etmiştir.
- Hunlardan kaçan bu kavimler, Roma sınırlarına yığılmış, başka kavimleri domino taşı etkisiyle itmiş ve bu topluluklar 376 yılında kitleler hâlinde Roma İmparatorluğu topraklarına girmiştir.
- Böylece birçok kavmin kaderini değiştirecek olan ve tarihte "**Kavimler Göçü**" olarak adlandırılan büyük yer değiştirme hareketi başlamıştır.

Not

Kavimler Göçü bazı tarihçiler tarafından İlk Çağ'ın sonu Orta Çağ'ın başlangıcı olarak kabul edilmektedir.

● Kavimler Göçü'nün Önemi Ve Sonuçları

- Günümüz Avrupa milletlerinin temelleri atılmıştır.
- Roma İmparatorluğu, Doğu ve Batı olmak üzere ikiye ayrılmıştır.
- Avrupa'da feodalite güç kazanmış ve skolastik düşünce gelişmiştir.
- Avrupalılar, Türk kültürünü tanımıştır.
- Avrupa Hun Devleti kurulmuştur.

TYT - AYT

TARİH
VIDEO DERS KİTABI**İLK VE ORTA ÇAĞLARDA
TÜRK DÜNYASI**ÜNİTE
4

Kavimler Göçü sonrası Avrupa

● Avrupa Hun Devleti

- ▶ Avrupa Hun Devleti Kavimler Göçünün sonucunda bölgede önemli bir güç hâline gelmiştir.
- ▶ **Balamir**'den sonra hükümdar olan **Uldız**, Hun dış politikasının ana hatlarını belirlemiştir. Buna göre Doğu Roma İmparatorluğu baskı altında tutulacak, Batı Roma İmparatorluğu'yla dostluk kurulacaktır.
- ▶ 422 yılında Rua, Doğu Roma entrikalarını etkisiz hâle getirmek için Balkan Seferi'ne çıkmış ve Doğu Roma'yı vergiye bağlamıştır.
- ▶ Rua'dan sonra hükümdar olan **Attila**, devlete en parlak dönemini yaşatmıştır.
- ▶ Attila tahta çıktıktan sonra ilk olarak 434 yılında Doğu Roma İmparatorluğu'yla Margus Antlaşması'nı imzalamıştır.

● Margus Antlaşması

- Bizans İmparatorluğu bundan sonra Hunlara bağlı kavimlerle antlaşmalara girmeyecek.
 - Esir alınmış Bizans tebaası dâhil Hunlardan kaçanlara sığınma hakkı verilmeyecek.
 - Bizans'ın elinde bulunan mülteciler iade edilecek. Ayrıca Grek asıllı olanlar için fidye verilebilecek.
 - Ticari münasebetler yine belirli sınır kasabalarında devam edecek.
 - Bizans'ın ödediği yıllık vergi iki katına yani 750 libre altına çıkarılacaktır.
- ▶ **Margus Antlaşması** ile Attila, Doğu Roma'yı vergiye bağlayarak Doğu Avrupa'daki hâkimiyetini pekiştirmiştir.

- ▶ Antlaşma şartlarına uymadığı için 441 yılında Doğu Roma üzerine I. Balkan Seferi düzenlenmiştir. Bu sefer sonucunda Balkanlarda, Hunların karşısında durabilecek bir kuvvetin kalmadığı anlaşılmış ve Doğu Roma da barış şartlarına uyma garantisi vermiştir.
- ▶ Attila, 447 yılında Doğu Roma'nın barış şartlarına yine uymaması üzerine **II. Balkan Seferi**'ne çıkmış ve Doğu Roma'yla **Anatolios Antlaşması**'nı imzalamıştır.
- ▶ Bu antlaşmayla Bizans savaş tazminatı ödeyecek, daha önce ödediği vergi üç katına çıkarılacak, Hun sınır şehri Niş'te pazar kurulacak ve Bizans'ın asker bulundurabileceği alanlar kısıtlanacaktır.
- ▶ Anatolios Antlaşması ile birlikte Attila, devletin dış siyasetini değiştirmiş ve Batı Roma İmparatorluğu üzerine yönelmiştir.
- ▶ Balkan seferlerinden sonra Attila, **Galya Seferi**'ne çıkmıştır.
- ▶ Başkentini düşeceğinden endişe eden Romalılar 452 yılında, Papa I. Leo (Lio) başkanlığında bir barış heyetini Attila'ya göndermiş ve ondan Roma'yı esirgemesini istemiştir. Papanın güvence isteğini kabul eden Attila, böylece Batı Roma İmparatorluğu'na üstünlük sağlamıştır.
- ▶ Attila, sefer dönüşünde ölmüş ve yerine sırasıyla oğulları İlek, Dengizik ve İrnək geçmiştir. İrnək Dönemi'nde Avrupa'da tutunamayacağını anlayan Hunlar, Karadeniz'in kuzeyine çekilmiştir.

Not

Avrupa'da "**Tanrının Kırbağı**" olarak nitelendirilen Attila, Almanların meşhur Nibelungen Destanı'na konu olmuştur.

Diğer Türk Devlet ve Toplulukları

Not

Uzlar, Peçenekler ve Kumanlar Bizans ordusunda ücretli askerlik yapmışlardır.

Not

Hazarlar ve Turgişler İslam orduları ile mücadele ederek İslamiyet'in yayılmasına engel olmaya çalışmışlardır.

Karluklar	- Kök Türklerin hâkimiyeti altında yaşamış ve Orta Asya tarihinde önemli rol oynamıştır. II. Kök Türk Devleti'nin yıkılmasında ve Uygur Devleti'nin kurulmasında etkili olmuştur. 751 Talas Savaşı'nda Çinlilere karşı Müslüman ordusunun yanında yer almıştır. 840'ta Uygur Kağanlığı'nın yıkılması üzerine kendini Kök Türklerin halefi kabul eden Karluk Hükümdarı Bilge Kül Kadir Kağan İslamiyet'i kabul ederek "Kara Han" ünvanını almıştır. Böylece Karluklar, Orta Asya'da ilk Türk İslam devleti olan Karahanlılara dönüşmüştür.	Kıpçaklar	- Batı Kök Türk topluluklarından olup kaynaklarda çoğunlukla Kumanlar adı altında anılmıştır. - Doğu Avrupa-Batı Sibirya bozkır bölgelerinin tamamını kapsayan bölge, İslam kaynaklarında "Deşt-i Kıpçak" (Kıpçak Bozkırı) adıyla anılmıştır.
Hazar Devleti	- VIII-XI. yüzyıllar arasında Karadeniz ile Kafkas dağlarının kuzeyinde ve İdil (Volga) Nehri dolaylarında hüküm sürmüştür. - Museviliği benimseyen tek Türk devleti olan Hazarlar, ülkesinde farklı dinleri barındırmıştır.	Kırgızlar	- IX-XII. yüzyıllarda Karadeniz'in kuzeyindeki steplerde yaşamış, 1035'te Tuna'yı geçerek Bizans topraklarına girmiş ve Bizans'a karşı akınlar düzenlemiştir. - Bizans ordusunda paralı askerlik yapan Peçenekler, Malazgirt Savaşı'nda Bizans ordusundan ayrılarak Alp Arslan'ın ordusuna katılmıştır.
Avarlar	- Asya Hun Devleti'nin yıkılmasından sonra IV. yüzyıl sonlarında Moğolistan'da kurulmuştur. I. Kök Türk Devleti; Avar Hakanlığı'na son verince Avarlar, Batı'ya göç etmiş ve Bayan Han zamanında Orta Avrupa'da devlet kurmuşlardır. - İstanbul'u iki kez kuşatan Avarlar; Germen ve Slavları yönetim, askerlik ve sanat alanlarında etkilemiştir.	Bulgarlar	II. yüzyılda Orta Asya'dan Avrupa'ya başlayan göçlerle Hazar Denizi ile Karadeniz arasındaki topraklara yerleşerek Büyük Bulgar Devleti'ni kurmuşlardır. - Büyük Bulgar Devleti yıkıldıktan sonra İtil Bulgarları ve Tuna Bulgarları olarak devlet kurmuşlardır. - Ticari ilişkiler sonucu İslamiyet'le tanışan İtil Bulgarları, X. yüzyılın ilk yarısında İslamiyet'i kabul etmiştir. - Tuna Bulgar Devleti ise Boris Han Dönemi'nde Hristiyanlığı resmen kabul etmiştir.
Oğuzlar	X. yüzyılda Oğuz Yabgu Devleti'ni kurmuşlardır. X. Yüzyılın sonlarına doğru İslamiyet'i kabul eden Oğuzlar; Büyük Selçuklu ve Osmanlı gibi cihanşümul devletler kurmuşlardır.	Türgişler	- Emevilerle mücadele ederek Arapların, Orta Asya'da hâkimiyet kurmasını engellemiştir. - Kendi adlarına para bastırmışlardır.

Not

Avarlar, Bulgarlar, Peçenekler, Kıpçaklar, Uzlar, Macarlar Batı'ya göç ederek zamanla Hristiyanlığı benimsemişler ve asimile olmuşlardır.